

Samandrag av folkemusikk- og folkedansrelaterte masteroppgaver

Retuned – An investigative and artistic research of the use of scordatura in the folk music of Sweden and Norway. Masteroppgave i folkemusikk, Kungliga musikhögskolan i Stockholm og Norges musikkhøgskole, 2025.

Joan Gatti

I mastergradsprosjektet *Retuned* ville jeg se nærmere på alternative stemmepraksiser på fele innenfor svensk og norsk folkemusikk. Målet var å forske på og reflektere rundt følgende to spørsmål:

Hvilke stemminger finnes i disse tradisjonene, og hvordan har de blitt brukt?

Hvordan kan jeg bruke denne teknikken som en inspirasjonskilde for å skape musikk?

I prosjektet ønsket jeg å utforske de kreative mulighetene som *scordatura* gir ved å analysere tradisjonelt materiale, hente inspirasjon fra bruk i andre sjangre (særlig tidligmusikk og barokkmusikk), og gjennomføre kunstnerisk eksperimentering for å integrere praksisen i eget spill. Arbeidet er delt inn i to hoveddeler, som hver fokuserer på å besvare forskningsspørsmålene nevnt ovenfor.

Den første delen er viet en mer undersøkende type forskning. Jeg kartla og undersøkte ulike typer materiale som arkivopptak og transkripsjoner, notebøker, fagartikler og lignende, for å oppnå best mulig oversikt over de ulike felestemmingene som finnes i svensk og norsk folkemusikk. Samtidig analyserte jeg ulike aspekter ved scordaturaspill grundig, blant annet statis-

tiske data, refleksjoner rundt tonalitet og intonasjon, samt bruk av utvalgte stemminger på tvers av ulike spillestiler.

Den andre delen fokuserer på den kunstneriske forskningen jeg gjennomførte og hvilke erfaringer jeg gjorde meg gjennom erfaring å spille på ulike stemminger. Jeg hadde særlig oppmerksomhet på hvordan ulike mentale tilnærminger har utviklet seg gjennom prosjektets gang, hvordan ulike stemminger fremkaller ulike stemninger og farger, og hvordan scordaturaspill kan integreres i min aktive musikkutøvelse. Denne delen omfatter også prosessen med å utforme en konsert som kretser rundt bruken av flere ulike stemminger.

Resultatene av dette arbeidet kan oppsummeres som: en detaljert oversikt over felestemninger på tvers av flere spilltradisjoner med informasjon om kildene, en dypere forståelse av sammenhengen mellom stemming, musikk og utøvelse, et sett med verktøy for å spille og øve i scordatura, samt et knippe komposisjoner, og utviklingen av en solokonsert bygget opp rundt ulike felestemninger.

Illustrasjonen viser hvordan ulike måter å stemme fela på kan bidra til forskjellige nivåer av opplevd tonal stabilitet, selv mellom lignende stemminger.

Trumbemusikken kann reisast att: En studie av norsk trommeslåttradisjon med utgangspunkt i Johannes Sundvors notenedtegnelser og lydopptak. Masteroppgave i utøving med musikkforskning, Norges musikkhøgskole, 2025.

Åsmund Soldal

Masterprosjektet “Trumbemusikken kann reisast att” handler om norsk trommeslåttradisjon, nærmere bestemt Sundvortradisjonen. Dette er en tradisjon som befinner seg i et skjæringspunkt mellom norsk folkemusikk og *rudimental drumming*. Begrepet *rudimental drumming* brukes om ulike trommekulturer internasjonalt, som i likhet med norsk trommeslåttradisjon har forbindelser til europeisk militærtrommetradisjon, og dette begrepet blir gått nærmere inn på i oppgava. I prosjektet diskuterer jeg hva norsk trommeslåttradisjon er og hvor den hører hjemme, og kobler denne både til norsk folkemusikk og *rudimental drumming* i tillegg til norsk trommemarsjtradisjon. Jeg har poengtert at norske trommemarsjer, som fins over hele Norge, også kan kategoriseres som folkemusikk.

Jeg har i prosjektet sortert og kategorisert i underkant av 400 notenedtegnelser og 32 lydopptak av tamburen og folkemusikkinnsamleren Johannes Sundvor (1871–1941). Sundvor var fra Strandvik i dagens Bjørnafjorden kommune, men bodde store deler av livet i Bergen, der han jobba som politimann. Notenedtegnelsene og lydopptaka er historisk materiale som etter min kjennskap ikke har blitt publisert tidligere, og som kan leses og lyttes til direkte i masteroppgava. Jeg har gjennom masterprosjektet lært meg å spille alle disse slåttene, og masteroppgava inneholder også flere opptak av meg og mitt spill. Jeg presenterer også 238 norske nøkler, og sorterer disse på samme måte som trommeslåttene. *Nøkler* er synonymt med *rudimenter*, og kan defineres som fragmenter eller utdrag av trommeslåtter. I tidligere forskning har det blitt presentert færre enn ti nøkler.

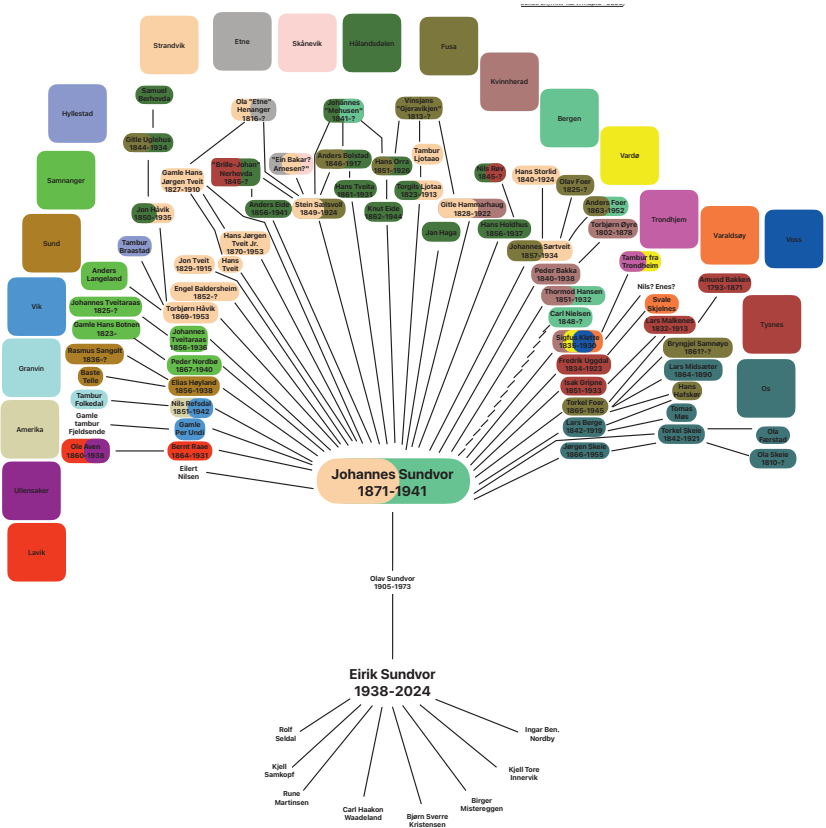
Jeg har laga et traderingstre, som viser tamburene i Sundvortradisjonen, der 68 av disse har vært direkte og indirekte kilder for Johannes Sundvor. Traderingstreet viser også det geografiske utgangspunktet for Sundvor-

Traderingskart.

tradisjonen, med hovedtyngde i Sunnhordaland, og viser hvilke tamburer som har lært av hvilke andre tamburer. Traderingsstreet tar form av et timeglass, som blir et symbol på en tradisjon som imploderte, men som i dag igjen ekspanderer.

Jeg har gjort mange kunstneriske utforskinger på trommesett i masterprosjektet, og jeg presenterer disse gjennom flere videoer i oppgava. Utforskingene har hatt utgangspunkt i trommeslåttenes særegenheter, og jeg

Traderingstre.

har tatt i bruk en kunstnerisk idé om å legge til, trekke fra, bytte om. *Legge til, trekke fra, bytte om* baserer seg på de endringene Johannes Sundvor stadig gjorde i nedtegnelser og lydopptak.

Trumbemusikken kann reiasast att er publisert i Research catalogue, og kan leses i sin helhet via følgende lenke: <https://www.researchcatalogue.net/view/2737056/2737057>.

Durspelet ut i verda og attende til Vestlandet. Master i utøving ved Norges musikkhøgskole, 2025

Ingrid Standal Sørheim

Den norske toradarmusikken er i dag i ein spanande utviklingsfase der unge utøvarar tek tak i hardingfeleslåttar og overfører dei til durspel. På Vestlandet er dette i stor grad nybrottsarbeid, og i prosessen har det blitt vanleg å skaffa seg instrument med register og fleire knappar for å imøtekoma klangane til fela. I tillegg har durspel stemt i HE blitt utbreidd for å lettare kunna spela saman med hardingfelespelarar.

Denne utviklinga er eg sjølv heldig å få vera ein del av. Som ung toradarspelar vart eg tidleg introdusert til bygdedans på durspel gjennom Leif Ingvar Ranøien og møtte viktige inspirasjonskjelder på Mokurset i Jølster: Kristoffer Kleiveland, Rannveig Djønnne, Øyvind Sandum og Hilde Fjerdingøy, som saman med min faste lærar Ole Gjerde inspirerte meg til å utforska durspelet og bruka det på nye måtar og i nye konstellasjonar.

Gjennom bacheloren ved Ole Bull Akademiet (2016–2020) fordjupa eg meg i overføring av bygdedansslåttar frå Hardanger og Voss til durspelet og skreiv oppgåve om folkemusikken frå Kvam herad. I det tredje året eg reiste på utveksling til Newcastle Upon Tyne i England og fekk treffa meisteren Andy Cutting (f. 1969). Mange reknar han for å vera ein av dei viktigaste utviklarane av den moderne durspel-spelestilen i England, som har blitt vegvisande for ein heil generasjon nye durspelarar i landet (Lambelle-Rudd, 2018, s. 9).

Ingrid Standal Sørheim. Foto: Elisabeth Emmerhoff.

Nortopia er ein sentral del av masterarbeidet, og består av Johanne Løkensgard Mjøs på hardingfele, Kristian Wolski på cittern og Ingrid Standal Sørheim på durspel. Foto: Henrik Johansson Kull.

Her kan ein trekkja parallellar til norske Tom Willy Rustad, som mange i Noreg reknar for å vera ein viktig utviklar i å spela bygdedansslåttar på durspel (FolkOrg, 2025). Rustad har vore ei sentral inspirasjonskjelde og læremeister for meg gjennom heile bacheloren og masteren.

Opphaldet i England gjorde meg nyfiken. Kunne eg henta heim andre måtar å spela durspel på? Korleis kan samspel mellom durspel, hardingfele og cittern berika, men samstundes bevara, slåttar frå Vestlandet? Denne utforskinga av musikalsk praksis og arrangering har funne eit konkret uttrykk i trioen *Nortopia*, der eg spelar durspel saman med Johanne Mjøs på hardingfele og Kristian Wolski på cittern. Eg kjenner ikkje til andre som har spelt slåttar frå Hardanger og Voss i samspel med desse instrumenta før, så eg vonar me kan vera med og utforska nytt musikalsk terreng.

Mitt masterarbeid ved NMH tek difor utgangspunkt i samspel, og ynskjer å utforska moderne tilnærmingar ved å henta inspirasjon og teknikkar frå England, eksemplifisert ved å gå inn i musikken til Andy Cutting og hans måte å bruka durspel som eit pustande, pulserande instrument. Eg har studert korleis han formar slåttar gjennom ein kontinuerleg, levande rytme og korleis han lyttar og kommuniserer med medmusikarane sine i tett samspel. Dette har påverka mi eiga forståing av kva durspelet kan vera – ikkje berre ei rytmisk og harmonisk maskin, men eit formidlande instrument med klangleg og emosjonell djupne.

I løpet av prosjektperioden vart eg meir og meir oppteken av korleis musikk kan bevega lyttaren, og korleis toneforming og intensjon på durspel kan gje slåtten liv. I tillegg vart kommunikasjon i samspel sentralt. Det har vore ei verdifull innsikt å finna ut korleis balanse mellom å føra og følgja kan gje eit spesielt nærvær i musikken. Musikken kan verta sterkare når alle er opne for å respondera og bidra med sine impulsar. Samspel kan vera ein samtale. Masterprosjektet har difor repertoar frå Hardanger og Voss, overføring til durspelet og arrangering i Nortopia som ytre rammeverk, men har samspel og “touch” som sentrale indre lag.

Eg ynskjer å løfta fram durspelet og sikra at instrumentet får den plassen det fortener, men ikkje ved å dominera musikken – heller ved å fargelegga og formidla. Eg opplever den musikalske samtalen langt meir spanande og dynamisk når føra/følga-rollene heile tida er i endring og når alle tre instrumenta er likeverdige i musikken. Personleg finn eg òg ei større speleleide i ei slik tilnærming, då det gjev meg høve til å variera uttrykket og utforska ulike musikalske funksjonar. Ved å integrera durspelet som ein likeverdig del av ensemblet, vonar eg å bidra til å styrka instrumentet sin status ved å framheva det fulle potensialet det har.

Durspelet er eit instrument eg har kjent lenge, men som no har opna seg på nye måtar. Eg har utfordra mitt eige uttrykk og søkt etter eit spel der det både er plass til det drivande og det vare. Eg kjenner at eg ikkje lenger berre speler tonar, men får vera i midt i noko levande som tyder noko meir.

Masterarbeidet mitt er publisert på plattformen Research Catalogue, der ein kan sjå, lytta og lesa om mine musikalske prosessar. Gjennom nedskrivne samtalar kan ein bli betre kjent med Rustad, Cutting, Nortopia og sjå korleis eg har jobba med repertoar, overføring, arrangering, samspel og touch.

Referansar

- Lambelle-Rudd, B. (2018). TOTI Summative assignement, [Summative essay]. Newcastle University.
- Sørheim, I. (2018). *Den bortkomne musikken: Folkemusikken frå Kvam i Hardanger* [Årsoppgåve]. Ole Bull Akademiet.

Visdal, L. (2025, 29. juni). *Tom Willy Rustad utnemnd til heidersmedlem i FolkOrg*. FolkOrg. <https://www.folkorg.no/tom-willy-rustad-utnemnd-til-heidersmedlem-i-folkorg.6723276-607345.html>.

Slåttevarianter som kreativt potensial – om slåttene som et mulighetsrom i en samværsdansk kontekst. Mastergrad i tradisjonskunst, Institutt for tradisjonskunst og folkemusikk, Universitetet i Sørøst-Norge, 2025.

Bjørnhild Eskeland Wesenberg

Mitt mastergradsprosjekt “Slåttevarianter som kreativt potensial – om slåttene som et mulighetsrom i en samværsdansk kontekst” er et praktisk-kunstnerisk prosjekt der jeg har brukt varianter som kreativt potensiale for utforming av slåtter. Som solo felespiller til samværsdans med base i vestre Värmland har jeg satt prosjektet inn i en dansespillkontekst. Jeg ønsket å bygge repertoar og relære meg slåtter jeg allerede kunne for å utvikle eget dansespill. Et overordnet perspektiv er at slåttene blir realisert ved å gjøres og slik kun finnes når den blir spilt. Dermed havner framføringsøyeblikket i fokus.

Prosjektet tar for seg sju grupper av varianter og gir innblikk i innlæring, utforming og dansespill samt refleksjon rundt prosessen med disse slåttene. Variantene er hentet fra forskjellige utøvere, områder og tider i form av opptak, noter og fra “her og nå”-formidling.

Under innlæring og utforming av en slått erfarte jeg at det var givende med en positiv innfallsvinkel, ved at prosessen styres av det jeg liker gjennom lek og jamming med materialet. Det jeg ikke vil ha med, faller gjerne bort av seg selv underveis eller blir transformert til noe annet. Når fokuset ligger på hva jeg vil ha med, kan slåttene bygge seg opp positivt.

For noen av slåttene jeg arbeidet med, sammenstilte jeg variantene notasjonsmessig, og dette var nyttig for å smidig kunne bladspille på flere varianter på en gang. Slik kunne jeg tidlig i møte med en slått danne meg et bilde av den fra flere varianter. Jeg utfordret også meg selv ved å gå ut av vaner under spilling og slik bevege meg i et grenseland for hva jeg får til samtidig som flyten i slåttene beholdes. Dette ser jeg som en kreativ og nyttig

måte å utvikle egne variasjonsferdigheter på, i tillegg til å bli kjent med et slåttemateriale. Gjennom hele prosessen var jeg samtidig opptatt av å forholde meg åpen og slippe til det intuitive i utformingen av slåttene.

Et repertoar bygges ikke bare ved å lære seg et antall slåtter, men man kan også spille samme slåttemateriale på ulike måter. Tonalitet, felestille, rytmiske aspekter og form kan åpne opp for slike mulighetsrom. Om jeg stod fast ved slåtten, eller ønsket flere muligheter på spesifikke steder i den, fant jeg det nyttig å lete i varianter etter inspirasjon. På denne måten kunne jeg utvide min oppfatning av hva denne slåtten kunne være og inneholde.

Å lete etter varianter er i seg selv er en morsom og spennende prosess. Dette var en av mine motivasjoner for å velge denne tematikken. Samtidig tok jeg meg ikke like mye tid til det som jeg først så for meg, ettersom det ikke var om å gjøre å finne flest varianter. Jeg har tidvis kjent på at det er mer enn nok informasjon i en variant, og spurt meg selv: Hvorfor lesse på med mer informasjon? I blant kjente jeg meg begrenset når det ble mange varianter å velge ut informasjon fra. Da var det ikke like lett å selv være medskapende. Dette tolker jeg som en del av prosessen og en del av innlæringsfasen, hvor rommet for å være kreativ ikke ennå er skapt. Arbeidet jeg har startet i dette prosjektet vil være en prosess som kommer til å gå over lang tid og kanskje aldri ta slutt.

Det kreative potensialet som ligger i slåttevariantene kan sies å speile enkeltutøvere, slik også vi som spiller slåttene i dag er enkeltutøvere. Mangfoldet av varianter og stiler er verdifullt ved at hver og en kan fortelle slåtten på sitt vis. Med dette oppfordrer jeg til at flere kan leke seg med materialet slik at flere virkeligheter kan komme fram i mangfoldet av slåtter og spill.

Kvaliteter i musikk og dans i samværsdansen har vært en viktig drivfaktor i dette prosjektet, og jeg ser fram til å fortsette å bevege meg i slåttevarianter og ta del i det felles meningsskapende i stunden.